

Rosa Elena Malaber gör en chicha-kruka på traditionellt vis. Arbetet tar omkring 20 dagar.

Satelliter och chicha i Sarayaku

För att ta sig till byn Sarayaku måste man åka med ett litet fyrsitsigt plan 45 minuter rakt in i Amazonas, från den ecuadorianska djungelstaden Puyo. Eller åka motorkanot i ungefär åtta timmar, beroende på vattenståndet.

Trots den geografiska isoleringen är Sarayaku världskänt för sin kamp mot oljebolagen. Konflikten har lett till ökade kontakter med omvärlden och kommunikation via satelliter och internet.

TEXT: TOVE SILVEIRA WENNERGREN FOTO: WILLIAN SILVEIRA

Under det skuggande taket av palmblad mitt på stortorget i byn Sarayaku är kvinnorna i full aktivitet. Några skalar yuca med machetes, andra kokar rotfrukten över öppen eld och ytterligare andra mosar och slår in den i paket av bananblad.

Alla kvinnor tuggar frenetiskt och spottar ut det tuggade i kärnen där yucan mosas. Chicha är en dryck som fermenteras med hjälp av en-

zymet i saliven och blir därmed alkoholhaltig. I dag samlas hela byns krafter – en stor grupp har vandrat de i fyra timmarna till en by intill där några utbrytare från Sarayaku har börjat skövla skog för att bygga en liten landningsbana. Banan ska underlätta för oljebolaget Agip att ta sig in på Sarayakus territorium och utvinna olja. Chichan ska transporteras till den andra byn för att stärka gruppen som vandrat

iväg för att förhindra bygget och föra en dialog för att sätta stopp för samarbetet med Agip.

En kort promenad från matlagningshyddan på torget för oss till skolhyddorna, även dessa i traditionell stil med luftiga träväggar och palmbladstak. Utanför hyddorna står en enorm vit satellit-tallrik. Inne i en av hyddorna finns trådlöst internet till ett tiotal laptops. Det traditionella blandas med senaste nytt inom tekniken. Motståndet mot oljebolagen förs på alla fronter: den lokala, den nationella och den globala.

– Vi tror att det är viktigt för ett folk att ha relationer med världen utanför, men för att kunna det måste man också behålla sin identitet.

Vi försöker utnyttja de positiva saker som kommer utifrån, som internet, turism, att lära känna och förstå andra folk och kulturer. Det är viktigt att vi inte isolerar oss. Att ha relationer med andra folk är strategiskt, det är ett sätt att konfrontera den globaliserade världen. Därför är det viktigt att vi för ut vårt budskap om vår kamp, säger Franco Viteri, tidigare ordförande för Sarayaku.

Sarayaku är en bysamfällighet, som består av omkring tusen människor, uppdelade i flera byar. Sarayakufolket tillhör kichwa indianerna i Ecuador. De lyckades få papper på sitt territorium under ursprungsfolkens resning på 1990-talet och i dag består det av 140 000 hektar Amazonasdjungel.

SEDAN 1970-TALET har Ecuador varit ett oljeland, men det var först på 1980-talet som oljebolagen började snegla åt Pastaza-provinsen, som ligger i den centrala Amazonasregionen och som ansågs ha mindre oljefyndigheter än provinserna i norr. 1989 vann Sarayakufolket sitt första slag när de kastade ut arbetarna från det italienska bolaget Arco-Agip från sitt område. Därefter har Sarayaku kämpat mot det argentinska bolaget CGC, som regeringen – utan att tillfråga de boende – har gett tillstånd att prospektera olja i området. CGC hann gräva ner ett stort antal sprängladdningar på Sarayakus

territorium för att provspränga – ett sätt att lokalisera oljan – innan byn fick rätt i den Interamerikanska domstolen för mänskliga rättigheter och bolaget var tvunget att avblåsa exploateringen.

ÄVEN OM UTSLAGET från domstolen uppmanade den ecuadorianska staten att skydda Sarayakufolket och deras territorium, så är kampen inte över. CGC har fortfarande laglig rätt att exploatera i territoriet och sprängmedlet är fortfarande till stora delar kvar, trots att domstolen beslutat att det ska tas bort. Och nu har en ny konflikt blossat upp då en utbrytargrupp från Sarayaku valt att bygga en ny by inom territoriet och samarbeta med oljebolaget Agip, som nu är tillbaka. Arco –Agip, som stoppades av Sarayaku 1989 var ett konglomerat av två olika företag. Bolaget Agip, som har starka kopplingar till CGC hotar nu alltså åter territoriet.

Satelliten och internetuppkopplingen ingår i ett samarbetsprojekt mellan flera universitet i Ecuador och Spanien, som tillsammans med Sarayaku har byggt upp en distanskurs på universitetsnivå för att utbilda lärare i området, så att dessa kan stanna och undervisa på grundskole- och gymnasienivå.

Berta Gualinga, ansvarig för projektet, tror att valet att inte isolera sig är en viktig del i motståndet. Hon jämför med folkgruppen tagaeris, som lever i självvald isolering lite längre norrut i ecuadorianska Amazonas, men som många tror är på väg att försvinna.

– Vi lär känna världen utanför och tar till oss de nya kunskaperna och tekniken. Vi kan inte göra som tagaerifolket, som har stängt in sig men som ingen heller skyddar. Vi känner båda världarna och kan försvara oss själva, säger hon.

Kontakten med omvärlden hjälper till att bevara kulturen, inte bara tvärtom, menar hon.

– Jag tror att kultur är en process i ständig rörelse, det är inget som är konstant. Det är en interkulturell process där ett utbyte bara stärker och gör kulturen mer rik. Vissa saker kanske har hamnat i bakvattnet eller gått förlorade,

men vi försöker att återvinna dessa kunskaper och fortsätta praktisera vår traditionella kultur, förklarar hon.

Ett exempel är tillverkningen av lerkärl. Den nya generationen kunde inte göra den traditionella keramiken, men nu lärs det ut i skolan.

– Vi lärare har själva fått lära oss den konsten för att sedan lära eleverna, säger Berta.

På en gård strax ovanför den trögflytande bruna floden står Rosa Malaber och lägger sista handen vid en stor kruka som man använder för att förvara chicha i. Hon formar långa rullar av lera som hon lägger i en ny ring och bygger den tunna väggen långsamt uppåt. Att göra en stor chichakruka tar omkring 20 dagar. Rosa talar bara kichwa. Hennes vuxna dotter sitter bredvid och målar detaljerade mönster på en lertallrik med en tunn, tunn pensel, gjord av några hårstrån. Jämfört med sin mamma är Elena Gualinga en globetrotter. Hon har bott större delen av sitt liv utanför Sarayaku och även jobbat som hembiträde i Argentina. Elena beskriver livet i Sarayaku som naturligt och friskt, men vill gärna tillbaka till Argentina. I Sarayaku är livet hårt – att så, skörda och hämta mat tar mycket kraft. I staden kan man tjäna pengar fort, menar hon.

– Och även om man har pengar i Sarayaku finns det inget att köpa.

Elena drömmer om att bli designer. Hon klarar över att man i Sarayaku ser konsthantverk som något vardagligt, något som man lär sig av sina föräldrar för att göra praktiska ting.

– I världen utanför värderar man konst på ett annat sätt, menar hon.

I MÅNGA AV SAMTALEN i Sarayaku återkommer vi till idén om den här världen, Sarayaku, och världen där utanför. En del vill bo kvar, en del vill ut i den "andra världen". Sofia Gualinga, en av ungdomarna i Sarayaku, vill helst leva i båda.

– Jag tror att våra förfäders liv var bättre på många sätt. De klädde sig annorlunda, maten var bättre, utan kemiska ämnen. Jag ser att detta går förlorat lite i taget hos oss unga – maten, klädseln, språket. Samtidigt finns det bra saker med världen utanför. Jag skulle vilja bo i båda världarna, lära känna hur människor lever därute. Jag gillar verkligen att vara ute på internet, till exempel, säger Sofia.

Hon är med i Sarayakus ungdomsgrupp, som träffas en gång i månaden för att prata om livet, berätta historier, skratta och spela musik, men också för att lära sig mer om organisering och ledarskap, för att sedan ta över kampen.

För de äldre ledarna handlar det om att hitta en balansgång mellan det nya och det gamla.

– Vi har haft både positiva och negativa erfarenheter från de nya kommunikationsformerna. Vi har fört en debatt om det och förklarat för ungdomarna hur vi tycker att de ska användas, säger Franco Viteri.

När mörkret sänker sig i Sarayaku blir det tyst och stilla, och djungelns ljud tycks bli tydligare. Då surrar lysrören, som fyllts med solenergi hela dagen, i gång. Elektricitet och telefonlinjer finns inte. Inte heller når tv-frekvensen hit. Men så bryts tystnaden av en brummande bensin-

Sarayaku är känt för sitt konsthantverk. De tunna svarta linjerna på faten görs med en pensel gjord av några hårstrån.

Många äldre tycker att de allt fler tv-apparaterna i byn stör och förstör. Men Bruce Willis på dvd lockar.

driven generator och snart står en stor grupp människor framför en tv-apparat som visar en dvd-film med Bruce Willis.

Soraya Cisneros går förbi med sin minsting i ett knypte på magen och smakar ogillande med tungan. Hon gillar inte att några hus i byn skaffat tv-apparater.

– Så fort barnen hör generatoren kommer de springande. Det betyder att de slutar fiska och leka och tittar på film i stället. Snart ska vi ta upp den här frågan på ett av våra stormöten, säger hon.

FÖR SORAYA OCH FRANCO står de utländska filmerna för en alienation, en bild av ett helt annat samhälle. Det handlar om konsumism och våld. Få filmer har en utbildande funktion, menar de. Det finns även en viss skepticism mot de många utländska projekt som etablerats i byn sedan Sarayaku-bornas kamp blivit känd i omvärlden. Det handlar oftast om ledarutbildningar för ungdomar, men även projekt som ska leda till en alternativ försörjning, till exempel fiskodling, när viltet försvinner.

– De olika projekten har haft en stor påver-

kan på vårt traditionella liv. Å ena sidan leder de till arbete och det vill människorna ha, men det är viktigt att vi ledare förklarar att projektet inte är ett mål i sig, utan verktyg för att utbilda om och försvara kulturen, säger Franco.

Kontakten med omvärlden har lett till att man ser sig som en aktör i en globaliserad värld. En aktör som vägrar att reduceras till en grupp i ett utvecklingsland som behöver stöd.

– Vi är inte fattiga, vi är inte ett folk i "utveckling". Vi är rika med vår natur och vår rena luft. Vår kamp är inte bara för oss, vi vill behålla vår skog för att bevara klimatet på hela planeten. Vi vill lära länderna i Europa och USA att använda mindre energi. Det finns inte bara en utvecklingsmodell, vi har också utvecklats under tusentals år. Vi har utvecklat vårt eget samhälle och vår rikedom, säger Franco.

Han berättar att på söndagar dricker de chicha och att de djur som fålls under jakten delas med familjen.

– Vi behöver ingen pengaekonomi, men samtidigt är vi omringade av det systemet. Vi ser oss som ett alternativ och vi vill att andra folk lär sig av oss. ■